

DEFINITION AND MEANING OF TORTURE IN CRIMINAL LAW

Ana Gotsiridze

Doctoral Candidate of Law, Davit Agmashenebeli University of Georgia, Assistant to the Judge of the Tbilisi Court of Appeals, Georgia

ARTICLE INFO

Article History:

Received 26.02.2024

Accepted 22.03.2024

Published 31.03.2024

Keywords:

Crime of torture, Definition of torture, Meaning of torture

ABSTRACT

Torture crimes fall within the category of serious offences, demanding an exceptionally high standard of protection. Its legal significance is profound, especially in safeguarding fundamental human rights and dignity. Human dignity is an absolutely protected, inviolable legal good protected by international legislation and the Constitution. Since the Second World War, international organizations have placed significant emphasis on establishing norms to regulate this egregious crime, given the severity and prevalence of the crime of torture, inhuman and degrading treatment is relatively high.

Studying the definition, meaning, and essence of the crime of torture has become essential for crime prevention and public awareness. It plays a decisive role in protecting legal goods. By delving into international legislation and historical contexts, we can better analyze the significance of torture in criminal law and identify crucial issues for its qualification.

This article aims to provide a comprehensive examination of the international convention's interpretation of the crime of torture, along with the constitutional and criminal law definitions within Georgia. It will analyze the practices of the European Court of Human Rights concerning Georgian and international norms while also highlighting any gaps and issues within the discourse. Through practical analysis, the article will objectively determine and present the relevance of the research topic.

INTRODUCTION

Protection of human rights is one of the most important and priority issues for the modern world. Against international development background, great attention is paid to basic and fundamental human values. The first among them is the inviolable human right and, at the same time, the absolute legal good – the prohibition of torture. All people have the right not to be victims of violence, torture, cruel, inhumane treatment or punishment; however, at the same time, it is essential that the norm prohibiting torture is meticulously complete and includes all appropriate perpetrators and all possible aggravating circumstances.

Prohibition of torture and protection of dignity is a problematic issue in criminal law, especially the topic is relevant in the background of technological development, as it creates a greater danger of encroaching on personal goods. Also, these actions often precede more serious crimes. We are encountering new forms of torture, and new vulnerable groups are emerging. Therefore, it is necessary to analyze the existing norm in a new way and bring the content into line with the goal.

The current edition of the definition of torture is problematic and topical. It is necessary to make the disposition of the article more specific and to provide clearer explanations in judicial practice. Although the term “torture” is familiar and quite relevant to the public, its legal definition has a legal meaning separated from the terminological point of view and differs from the understanding that is established worldwide.

The definition of the article and the determination of its meaning in criminal law is crucial from the point of view of protecting torture as a concept or a legal good. To fully understand the definition, it is necessary to study and present international legislation and historical aspects to analyze its absolute character, essence, and importance in the legal system.

Based on the above, research has both theoretical and practical significance.

1. DEFINITION OF TORTURE UNDER INTERNATIONAL LAW

When studying the definition of torture, it is necessary to determine its international legal significance because the international community pays special attention to the prohibition of torture and inhumane treatment as one of the most important mechanisms for the protection of absolute rights. This is evidenced by international legislation, a number of conventions, declarations, and pacts that indicate the supreme legal protection of torture and strengthen its role in the protection of fundamental human rights and freedoms.

Torture, international conventions and pacts led to the establishment of a high standard of protection, the most brutal and widespread crimes during World War II, such as torture and cruel and humiliating treatment of people. Accordingly, creating international acts that would declare war on the most serious crime became necessary. On December 10, 1948,¹ the Universal Declaration of Human Rights was adopted. Later, on November 4, 1950, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms was adopted by the Council of Europe in Rome, which entered into force on September 3, 1953. Also the 1966 Pacts² and the 1984 Convention against Torture³ in its 1993 Optional Two Protocols.⁴

The United Nations has been trying for many years to develop universal standards to protect everyone from torture or cruel, inhuman, degrading treatment. Conventions, declarations or resolutions adopted by the member states of the United Nations clearly state that the prohibition of torture applies without any exception and other obligations are established to ensure⁵ protection against this type of violation. Accordingly, the Convention on Torture adopted by the United Nations, with its

1 Reid, A. 2001. Collection of main international legal acts in the field of human rights. First part. Public Defender's Library. p. 5.

2 There. p. 115.

3 There, p. 255.

4 <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57/jpg5.htm>. (20.02.2024).

5 Office of the High Commissioner for Human Rights. Istanbul Protocol. Guidelines for the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman Treatment or Punishment. 2010. Professional Training Publication Series N8. p. 6.

burden, content, definition and definition, is the most important law for member states.

The internationally recognized definition of torture contained in the first article of the United Nations Convention is noteworthy. In particular, term “torture” means any act by which a person is intentionally inflicted with severe pain or suffering, physical and spiritual, for purposes such as obtaining information or recognition from him or a third party, punishing him for an act he or a third party has committed, or which is suspected of committing, or intimidating or coercing him or a third party, or for any reason based on discrimination of any nature, When such pain or suffering is caused by a state official, or another person acting in an official position, either at his instigation, or with his permission, or with his tacit consent. It does not include pain or suffering that arises only as a result of legal sanctions, is essentially inseparable from them, or is a consequence of them”.⁶ This definition of the Convention entirely and comprehensively lists the persons who may be the perpetrators of the crime, what is the specific purpose and how and what kind of suffering constitutes torture.

Importantly, Article 4 of the UN Convention “Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment” provides an imperative requirement that each State Party shall ensure that the act of torture is considered a crime under the criminal law of that particular State,⁷ which gives member states a positive obligation to protect all citizens of their country from torture and inhumane treatment, to fulfil their obligations and to prevent all actions aimed at carrying out torture, regardless of the situation, circumstances and situation in the state.

Among the international acts regarding the prohibition of torture, the Universal Declaration of Human Rights and the practice of the European Court of Human Rights occupy an essential place. The European Court of Human Rights has repeatedly noted that Article 3 represents one of the most fundamental values of a democratic society. According to Article 3, “No one may be subjected

to torture or inhuman or degrading treatment or punishment”. The definition of the mentioned article of the Convention is not so extensive and, at first glance, exhaustive, unlike the European Court of Human Rights, which in each decision clearly outlines the theoretical definitions related to the definition of Article 3 based on practice, presents the essence and meaning of Article 3, the in-depth explanations established by the court on a number of issues raised from practice It represents and creates a large base of precedents, which is necessary for the correct qualification of Article 3 and its definition. The European Court additionally demands that the punishment of torture be carried out based on relevant articles and not within the framework of inadequate, illusory and fictitious justice.⁸

2. CONSTITUTIONAL ESSENCE AND MEANING OF TORTURE

The international legal framework regarding the prohibition of torture is directly proportional to the definition of torture established by the legislation of Georgia. Reflecting the prohibition of torture at the constitutional level is an important element in ensuring that such a prohibited action does not take place within the jurisdiction of a member state.⁹ The constitutional definition of torture is the basis of the definition of the article of torture established in the criminal law, within the framework of which it should be interpreted and, as a hierarchically supreme normative act, be consistent and not contradict.

Article 9 of the Georgian Constitution states that “human dignity is inviolable, and it is protected by the state”.¹⁰ Torture, inhuman or degrading treatment, and use of inhuman or degrading punishment are not allowed. The presented constitutional norm is imperative, which makes dignity an absolute right. The mentioned article preserves the principle of inviolability of human dignity, which is the source of rights and freedoms. It is an abso-

6 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading or Punishment. 26 June 1987. Art. 1.

7 Batonishvili, D., 2013. Institute of Law. Modern Law Review. p. 63.

8 GPT report on the visit to Albania from 23 May to 3 June 2005. GPT/inf (2006)24. par. 54.

9 Reid, A. 2005. Prohibition of Torture. Implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights. Guide. Transl., Chelidze, L, Bokhashvili, B, Mamukelashvili, T. Council of Europe. p. 52.

10 Constitution of Georgia. Article 9.

lute right not to be a victim of violence, torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, which is established by international legislation and the constitution.

The first part of Article 9 of the Constitution of Georgia talks only about the inviolability of dignity, but the 2nd part specifies the concept of dignity and distinguishes different forms of crimes of legal good protected by one absolute right. Actions prohibited by Article 9 of the Constitution and Article 3 of the European Convention can be divided into two parts: “torture” and “inhuman and degrading treatment or punishment”. Different conventions and pacts on human rights refer to the distinguishing features of these two actions, and there are also a number of decisions of the European Court of Human Rights, the main distinguishing feature of which is “quality”. It is worth noting in itself that all torture is, at the same time, inhumane and humiliating treatment, but the latter does not always reach the degree of torture. In each specific case, the degree of suffering a person has experienced is considered.¹¹ For human treatment to be considered a violation of the Constitution of Georgia and Article 3 of the European Convention, it is necessary to have a minimum degree of severity of “treatment”.¹² The content, nature, form, duration, physical and spiritual harm of the treatment are taken into account, and in some cases, the gender, age, and health of the victim are also taken into account.¹³

When we touch on the definition and importance of Article 9 of the Constitution of Georgia, it is necessary to mention the state’s obligations in relation to this article. The prohibition of torture and inhuman and degrading treatment and punishment will directly affect the state. This prohibition appears to us as a negative obligation. However, the state also has a positive obligation to protect people in its jurisdiction from such treatment by private individuals.¹⁴

3. THE ABSOLUTE NATURE OF THE PROHIBITION OF TORTURE

Among human rights, absolute rights are distinguished – rights that the state cannot limit under any circumstances. Absolute right is related to human dignity¹⁵

Some human rights may be limited in specific circumstances (for example, to protect public order) if the restriction is defined by law, serves the public interest, is necessary to protect the rights of other persons or society in general, and is proportional.¹⁶ The mentioned circumstances are specifically and exhaustively defined in many existing pacts and conventions on human rights. However, as the European Court of Human Rights explained in its decision in the *Tyrer v. United Kingdom*,¹⁷ the prohibition established by Article 3 of the “Convention is absolute: the possibility of an exception is not provided, and deviation from the Convention is not allowed under the second part of Article 15 of the Convention either”.¹⁸

In this regard, the decision of the European Court of Human Rights is important: *Selmouni v. France* (Grand Chamber), where he once again made a clear explanation and specified the most difficult situations or the state of the country, during which it is not allowed to deviate from the 3rd floor of the European Convention on Human Rights and limit it as an exception. In particular, the decision mentions that “even in the most challenging situations, such as the fight against terrorism and organized crime, the Convention prohibits torture or inhumane or degrading treatment or punishment. Unlike the essential provisions of the Convention and the N1 and N4 Additional Protocols, Article 3 does not provide for any exception or right to deviate from what is permitted by Article 15, Clause 2, even during a public emergency that threatens the life of the nation”.¹⁹

11 Commentary on the Constitution of Georgia. 2013. Chapter Two. Georgian citizenship. “Basic human rights and freedom”. Publishing house “Petit” Ltd. p. 116.

12 ECtHR. *Kudla v Poland* (GC). 2000 IX 35 EHRR 198. para. 91.

13 ECtHR. *Eland v UK* A 25 (1978). 2 EHRR 25. para. 162 PC. *Kalashnikov v Russia*. 2002 VI 36 EHRR 587. *Audin v Turkey* (GC). 1997-VI 25 EHRR 251.

14 ECtHR. *Castello-Roberts v UK* (1993). 19 EHRR 112. paras. 26-28. *A v. UK* (1998). 27 EHRR 611.

15 <https://geolaw.wordpress.com/2012/11/05/wamebisakrdzalva/> (26.02.2024).

16 Reid, A. 2005. Prohibition of torture, implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights. Guide. Transl., Chelidze, L., Bokhashvili, B., Mamukelashvili, T. Council of Europe. p. 52.

17 *Tyrer v. the United Kingdom*. 25 April 1978. Series A N26.

18 European Convention on Human Rights. Art. 15.

19 *Selmouni v. France* (GC). 28 July 1999. N25802/94, ECHR 1999 – V.

4. DEFINITION OF TORTURE IN THE CRIMINAL CODE OF GEORGIA

Article 144¹ of the Criminal Code of Georgia was formed due to international and constitutional definitions of torture and historical foundations. Taking into account that the crime of torture is located at the twenty-third door of the Criminal Code of Georgia, namely in the category of crimes against human rights and freedoms, it once again highlights its importance and complete compliance with the Constitution. It presents as a set of high-risk, socially dangerous actions, a crime against the absolute right of human rights and freedoms, distinguished by the highest protection from the legal point of view.

When considering the legal definition of torture – in Georgia, it is important that, despite many similarities, there is still a difference from the meaning of the mentioned article of international conventions. In particular, in the first part of Article 144¹ of the Crime Code of Georgia, it is established that “torture, that is, the creation of such conditions for a person or a third party or such treatment, which by its nature, intensity or duration causes severe physical pain or mental or moral suffering and whose purpose is to receive information, evidence or recognition, intimidation or coercion of a person or punishment of a person or punishment of a person for an act committed or allegedly committed by him or a third party”.²⁰ Although the mentioned article of the Criminal Code broadly defines the definition of torture, the UN Convention specifies the perpetrator of the crime – namely: “is a state official or another person acting in an official position”,²¹ and the first part of Article 144¹ of the Criminal Code refers to the subject of the crime, generally refers to and does not make a specific reservation. Which may create a legal qualification problem. In practice, there are frequent cases when such actions are carried out by a private person, which are characteristic of the definition of torture and lead to its qualification under Article 144¹ of the Criminal Code of Georgia. But in the international conventional sense, such a case cannot be considered torture,²² which creates certain difficulties at the

international level.

To study the definition of torture in-depth, it is necessary to determine the signs of crime and its characteristics. The composition of the action, the objective and subjective side, and the degree or importance of protection of the legal good create the definition of a criminal act.

The objective side of the composition of the action is the external act of the human will, which is expressed in the legal signs of the process and result of the impact on the object of criminal protection.²³ The object of the crime is a legal good that has been or may be harmed due to the crime.²⁴

The legal good of Article 144¹ of the Criminal Code of Georgia is human dignity, the absolute nature of which was discussed in detail above. The object of criminal protection is also human health, both from a physical and mental point of view, as well as a person’s normal (balanced) mental state. An additional object of the crime is the public relationship related to the protection of a person’s personal, family or other secrets; an additional object of torture is the equality of people according to race, nationality or other characteristics.²⁵

Torture is a form of violence that can involve different types of violence. The result of these actions can be physical suffering, mental or moral, or all components together. The purpose of torture is specifically listed in the Criminal Code of Georgia. It includes receiving information, evidence or recognition, intimidating or forcing a person, or punishing a person for an act committed or allegedly committed by him or a third party, which leads to a narrow understanding of torture, which implies physical violence and suffering. inflicting in the interrogation process.

As a result of the legislation of Georgia, we can single out the main characteristics of torture, which are described in its criminal definition. For the crime of torture, it is necessary to have an intention; this crime cannot be committed without premeditation, but the methods of cruelty can be spontaneous. Also,

20 Criminal Law Code of Georgia.

21 UN Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

22 Kvatchadze, M., Mamaladze, E., Dateshidze, N. Prohibition of Torture: Reflection of the Standards Under Articles

3 and 6 of the European Convention on Human Rights in National Judicial Practice. Vol. 2019. p. 45.

23 Nachkibia, G., Criminal law. General part. Vol. 2011. p. 250.

24 Tkesheliadze, G. and others (authors collective). General part of criminal law. Textbook. Vol. 2007, p. 110.

25 Lekveishvili, M., Todua, N., Mamulashvili, G. Private Part of Criminal Law. Book One. Vol. 2016. p. 288.

torture is mostly characterized by systematicity in a certain period, but time is not of decisive importance for the mentioned crime. The main characteristic of torture is the fact – human suffering, which can end with various consequences for all people, including fatal ones, but it is impossible for a person not to have injuries caused by physical suffering after torture; psychological suffering does not cause physical and biological changes, and moral trauma causes a person to lose his dignity—spiritual traumas as a result of feeling inferiority complex.²⁶ Taking into account that every person perceives pain and suffering individually, and this is a subject of assessment, as a result of determining the method of crime and the purpose of action, the degree of cruelty, cumulative study, and the correct qualification of torture is not a problem. Especially in the conditions when, in the definition of Article 144¹ of the Criminal Code of Georgia, the objective signs of the composition of the action are widely formed. It should be noted that the crime of torture can be committed both by action and by inaction, both against one specific person and against a close relative of this person. According to the norm, the action is manifested by the creation or treatment of such conditions for the victim, which causes physical, mental or moral suffering by its intensity.²⁷

To study the disposition and importance of torture, it is necessary not only to be guided by the Criminal Code of Georgia but also to solve the problem in a number of issues; it is important to share the practice of the European Court of Human Rights, the diverse base of decisions of which provides an opportunity to understand each sign of crime better, to easily distinguish between the crime of torture and inhumane treatment, to reduce as much as possible controversial issues arising from practice and others.

CONCLUSION

To thoroughly study and understand the definition and meaning of torture, it is necessary to analyze cumulatively both Georgia's criminal law and international legislation and the European Court

26 Gamkrelidze, O. and others (authors collective). Commentary on the judicial practice of criminal law. Crime against a person. 2008. pp. 199-200.

27 Jishkariani, B. Private part of criminal law, crimes against a person. Vol. 2016. p. 213.

of Human Rights practice.

Since dignity is a fundamental value of a person and an absolutely protected legal good, its protection is also guaranteed by the Supreme Law of Georgia—the Constitution.

According to the Constitution, the standard of protection of this right is high, which was reflected in the criminal law of Georgia, as a result of which several articles of the Criminal Code were formed, with signs of various crimes but with common legal good, in particular, human dignity. The first part of Article 144¹ of the Crime Code of Georgia refers to the crime of torture, the definition of which, the in-depth study of each of its constituent elements, is necessary to distinguish the said crime from similar crimes, such as, for example, inhumane and humiliating treatment, etc. In this case, together with the legislation of Georgia, the European judicial practice of human rights is necessary, in which the standard of how the court should be guided and how this or that case should be evaluated, on the verge of torture or inhumane and humiliating treatment.

Considering the international importance of the crime of torture, the conventional essence and meaning of its definition are pretty relevant. Their similarity and differences are interesting. As a result of studying and comparing the definition of Article 144¹ of the Criminal Code of Georgia and the crime of torture established in international conventions, it became clear that despite the similarities between the definitions, the difference between them is evident, in particular, the article of torture established in the legislation of Georgia is more general, the perpetrator of the crime is not specified, unlike the United Nations and the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The mentioned difference may create difficulties in solving the legal issue at the international level because the crime considered torture by the legislation of Georgia cannot be qualified as torture by international practice.

Due to the danger of the crime of torture and its widespread nature and scale, it is necessary to perfect the definition of the article presented in the Criminal Code of Georgia to study its essence and meaning to present legislative gaps and problematic issues. Depending on the need, changes

should be made in relation to the definition and create a more precise, easier-to-understand definition of the mentioned crime, which will have an informative and preventive character.

It is necessary to regulate the definition of torture at the international and legislative levels and

to establish a unified approach and standards regarding the qualification of the mentioned article, both according to domestic legislation and at the global level, to reduce the number of problematic issues. Raise public awareness, which will have a preventive character for the crime of torture.

BIBLIOGRAPHY:

Normative material:

1. Constitution of Georgia (In Georgian).
2. Criminal Law Code of Georgia (In Georgian).
3. European Convention on Human Rights (In Georgian).
4. UN Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (In Georgian).

Court decisions:

1. ECtHR. Kudla v Poland (GC). 2000. IX 35 EHRR 198 (In English).
2. ECtHR. Eland v UK A 25. 1978. EHRR 25. para. 162 PC (In English).
3. ECtHR. Kalashnikov v Russia. 2002. VI 36 EHRR 587 (In English).
4. ECtHR. Audin v Turkey (GC). 1997. VI 25 EHRR 25 (In English).
5. ECtHR. Castello-Roberts v UK. 1993. 19 EHRR 112. paras. 26-28 (In English)
6. ECtHR. A v UK. 1998. 27 EHRR 611 (In English)
7. ECtHR. Tyrer v. the United Kingdom. 1978. Series A N26 (In Georgian).
8. ECtHR. Selmouni v. France (GC). 1999. N25802/94. ECHR 1999 –V (In Georgian).

Scientific literature and other supporting materials:

1. Reid, A. 2001. Collection of main international legal acts in the field of human rights. First part. Public Defender's Library. (In Georgian).
2. Alptekin, S. and others. Office of the High Commissioner for Human Rights, Istanbul Protocol. Guidelines for the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman Treatment or Punishment. 2010. Professional Training Publication Series N8. (In Georgian).
3. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading or Punishment. 26 June 1987. (In English).
4. Batonishvili, D., 2013. Institute of Law. Modern Law Review. (In Georgian).
5. GPT report on the visit to Albania from 23 May to 3 June 2005. GPT/inf (2006)24. par. 54 (In Georgian).
6. Reid, A. 2005. Prohibition of Torture, Implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights. Guide. Transl. Chelidze, L., Bokhashvili, B., Mamukelashvili, T. Council of Europe (In Georgian).
7. Commentary on the Constitution of Georgia. 2013. Chapter Two. Georgian citizenship. "Basic human rights and freedoms". Publishing house "Petit" Ltd. (In Georgian).
8. Kvatchadze, M., Mamaladze, E., Dateshidze, N., 2019. Prohibition of torture: reflection of the standards stipulated by Articles 3 and 6 of the European Convention on Human Rights in national judicial practice. (In Georgian).
9. Nachkibia, G. 2011. Criminal law. General part. (In Georgian).
10. Tkesheliadze, G. and others (authors collective). 2007. General part of criminal law. Textbook. (In Georgian).
11. Lekveishvili, M., Todua, N., Mamulashvili, G. 2016. Private part of criminal law. Book one. (In Georgian).
12. Gamkrelidze, O. and others. (authors collective). 2008. Commentary on the judicial practice of criminal law. Crime against a person. (In Georgian).
13. Jishkariani, B. 2016. Private part of criminal law. Crimes against a person. (In Georgian).
14. <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57/jpg5.htm>
15. <https://geolaw.wordpress.com/2012/11/05/wamebis-akrdzalva/>

წამების დეფინიცია და მნიშვნელობა სისხლის სამართლის კოდექსში

ანი გოცირიძე

სამართლის დოქტორანტი, საქართველოს დავით აღმაშენებლის უნივერსიტეტი, თბილისის
სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლის თანაშემწე, საქართველო

აბსტრაქტი

წამების დანაშაული მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება, რომლის დაცულობის სტანდარტი განსაკუთრებით მაღალია. მისი სისხლის სამართლებრივი მნიშვნელობა საყურადღებოა ადამიანის ძირითადი და ფუნდამენტური უფლებების დაცვის ფონზე. ადამიანის ღირსება აბსოლუტურად დაცული, ხელშეუვალი სამართლებრივი სიკეთეა, რომელსაც იცავს როგორც საერთაშორისო კანონმდებლობა, ისე კონსტიტუცია. მეორე მსოფლიო ომიდან დაწყებული, საერთაშორისო ორგანიზაციები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდნენ წარმოდგენილი დანაშაულის მომწესრიგებელი ნორმების ჩამოყალიბებას, რადგან წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის დანაშაულის სისასტიკე და გავრცელების მასშტაბები მსოფლიოში საკმაოდ მაღალია.

დანაშაულის პრევენციისა და საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებისთვის, აუცილებელი გახდა წამების დანაშაულის დეფინიციის, მნიშვნელობისა და არსის შესწავლა. მას გადამწყვეტი როლი აქვს სამართლებრივი სიკეთის დაცვის თვალსაზრისით. საერთაშორისო კანონმდებლობისა და ისტორიული ასპექტების შესწავლა კი საშუალებას იძლევა, უკეთ გავაანალიზოთ წამების დანაშაულის სისხლის სამართლებრივი მნიშვნელობა და გამოვკვეთოთ პრობლემური საკითხები, რაც დანაშაულის კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტია.

წარმოდგენილ სტატიაში კომპლექსურად იქნება გამოკვლეული როგორც წამების დანაშაულის საერთაშორისო კონვენციური მნიშვნელობა, ასევე, საქართველოს კონსტიტუციური და სისხლისსამართლებრივი დეფინიცია. გაანალიზდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა საქართველოსა და საერთაშორისო ნორმებთან მიმართებით, მოხდება მუხლში არსებული ხარვეზებისა და პრობლემების ნათლად გამოკვეთა. პრაქტიკული ანალიზის საფუძველზე დადგინდება და ობიექტურად წარმოჩინდება საკვლევი თემის აქტუალურობა.

საკვანძო სიტყვები: წამების დანაშაული, წამების დეფინიცია, წამების მნიშვნელობა

თანამედროვე მსოფლიოსთვის ადამიანის უფლებების დაცვა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი და პრიორიტეტული საკითხია. საერთაშორისო განვითარების ფონზე, დიდი ყურადღება ეთმობა ადამიანის ძირითად და ფუნდამენტურ ღირებულებებს. მათ შორის უპირველესია ადამიანის ხელშეუვალი უფლება და, ამავე დროს, აბსოლუტური სამართლებრივი სიკეთე – წამების აკრძალვა. ყველა ადამიანს აქვს უფლება არ იყოს ძალადობის, წამების, სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობისა თუ დასჯის მსხვერპლი, თუმცა, ამავე დროს არსებითად მნიშვნელოვანია, წამების ამკრძალავი ნორმა იყოს ზედმინევით სრულყოფილი და მოიცავდეს ყველა სათანადო ამსრულებელსა და ყველა შესაძლო დამამძიმებელ გარემოებას.

წამების აკრძალვა და ღირსების დაცვა პრობლემური საკითხია სისხლის სამართალში, განსაკუთრებით აქტუალურია ეს თემა ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე, ვინაიდან ქმნის პიროვნული სიკეთეების ხელყოფის უფრო მეტ საფრთხეს. ასევე, ხშირად აღნიშნული ქმედებები წინ უსწრებს უფრო მძიმე დანაშაულს. ვხვდებით წამების ახალ ფორმებს, იკვეთება ახალი მონყვლადი ჯგუფები, შესაბამისად, აუცილებელია არსებული ნორმის ახლებური გაანალიზება და შინაარსის მიზანთან შესაბამისობაში მოყვანა.

პრობლემურ საკითხს წარმოადგენს წამების დეფინიციის მოქმედი რედაქცია. აუცილებელია მეტად იყოს დაკონკრეტებული მუხლის დისპოზიცია და მოხდეს უფრო ნათელი განმარტებების გაკეთება სასამართლო პრაქტიკაში. მიუხედავად იმისა, რომ საზოგადოებისთვის ტერმინი – „წამება“ ნაცნობი და საკმაოდ აქტუალურია, მისი იურიდიული განმარტება ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით განცალკევებული სამართლებრივი მნიშვნელობისაა და განსხვავდება იმ გაგებისაგან, რომელიც საქვეყნოდ არის დამკვიდრებული.

მუხლის დეფინიცია და მისი მნიშვნელობის განსაზღვრა სისხლის სამართალში გადამწყვეტია წამების, როგორც ცნების თუ სამართლებრივი სიკეთის დაცვის თვალსაზრისით. დეფინიციის სრულყოფილად გააზრებისთვის კი აუცილებელია საერთაშორისო კანონმდებლობის და ისტორიული ასპექტების შესწავლა

და წარმოჩენა, რათა სრულყოფილად გაანალიზდეს მისი აბსოლუტური ხასიათი, არსი და მნიშვნელობა სამართლის სისტემაში.

ზემოთ განხილულიდან გამომდინარე, კვლევას აქვს როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობა.

1. წამების დეფინიცია საერთაშორისო კანონმდებლობით

წამების დეფინიციის შესწავლისას აუცილებელია მისი საერთაშორისო სამართლებრივი მნიშვნელობის განსაზღვრა, რადგან საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა წამების და არაადამიანური მოპყრობის აკრძალვას, როგორც აბსოლუტურ უფლებათა დაცვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მექანიზმს. ამის დასტურია საერთაშორისო კანონმდებლობა, რომლის არაერთი კონვენცია, დეკლარაცია თუ პაქტი ცალსახად მიუთითებს წამების უზენაეს სამართლებრივ დაცვაზე და განამტკიცებს მის როლს, ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის სფეროში.

საერთაშორისო კონვენციებითა და პაქტებით, წამების მაღალი დამცველობითი სტანდარტის ჩამოყალიბებას წინ უძღოდა მეორე მსოფლიო ომის დროს გავრცელებული ისეთი საზარელი დანაშაული, როგორიც იყო ადამიანების წამება, სასტიკი და დამამცირებელი მოპყრობა. შესაბამისად, აუცილებელი გახდა საერთაშორისო აქტების შექმნა, რომლებიც ბრძოლას გამოუცხადებდა უმძიმეს დანაშაულს. 1948 წლის 10 დეკემბერს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია¹ იქნა მიღებული. შემდგომ, 1950 წლის 4 ნოემბერს, რომში ევროპის საბჭოს მიერ მიღებულ იქნა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენცია, რომელიც 1953 წლის 3 სექტემბერს შევიდა ძალაში; ასევე, 1966 წლის პაქტები² და 1984 წლის კონვენცია წამების წინააღმდეგ³ თავის 1993

1 აისლინგ რეიდი., ადამიანის უფლებათა სფეროში ძირითადი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების კრებული, პირველი ნაწილი, სახალხო დამცველის ბიბლიოთეკა, თბ., 2001, გვ.5.

2 იქვე, გვ.115.

3 იქვე, გვ.255.

ნლის ფაკულტატურ ორ ოქმთან ერთად.⁴

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია მრავალი წელია ცდილობს შეიმუშაოს საყოველთაო სტანდარტები წამების ან სასტიკი, არაადამიანური, დამამცირებელი მოპყრობისაგან ყოველი ადამიანის დაცვის უზრუნველსაყოფად. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების მიერ მიღებულ კონვენციებში, დეკლარაციებსა თუ რეზოლუციებში ნათლად არის გაცხადებული, რომ წამების აკრძალვა მოქმედებს ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე და დადგენილია სხვა ვალდებულებები ამ ტიპის დარღვევისგან დაცვის უზრუნველსაყოფად.⁵ შესაბამისად, გაერთიანებულები ერების ორგანიზაციის მიერ მიღებული კონვენცია წამების შესახებ, თავისი დატვირთვით, შინაარსით, დეფინიციის განსაზღვრით და განმარტებით, უმნიშვნელოვანესი კანონია წევრი სახელმწიფოებისთვის.

საყურადღებოა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციის პირველ მუხლში მოცემული წამების საერთაშორისოდ აღიარებული დეფინიცია. კერძოდ, „ტერმინი „წამება“ ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც ამა თუ იმ პირს განზრახ მიეყენება ძლიერი ტკივილი ან ტანჯვა, ფიზიკური და სულიერი, ისეთი მიზნებით, როგორცაა მისგან ან მესამე პირისგან ინფორმაციის ან აღიარების მოპოვება, მისი დასჯა ქმედებისთვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან რომლის ჩადენაშიც ეჭვმიტანილია, ან მისი ან მესამე პირის დაშინება ან იძულება, ან ნებისმიერი ხასიათის დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული ნებისმიერი მიზეზით, როდესაც ამგვარი ტკივილი ან ტანჯვა მიყენებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით. იგი არ მოიცავს ტკივილს ან ტანჯვას, რომელიც მხოლოდ კანონიერი სანქციების შედეგად წარმოიქმნება, არსები-

თად განუყოფელია მათგან, ან მათი თანმდევი.“⁶ კონვენციის ეს განმარტება სრულად და ამომწურავად ჩამოთვლის პირებს, თუ ვინ შეიძლება იყოს დანაშაულის ამსრულებელი, რა არის კონკრეტული მიზანი და როგორ და რა სახის ტანჯვა წარმოადგენს წამებას.

მნიშვნელოვანია გაეროს კონვენციის „წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ“ მე-4 მუხლი, რომლის თანახმად იმპერატიულ მოთხოვნას წარმოადგენს, რომ თითოეულმა მონაწილემ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ წამების აქტი დანაშაულად ითვლებოდეს ამ კონკრეტული სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით.⁷ რაც წევრ სახელმწიფოებს სძენს პოზიტიურ ვალდებულებას დაიცვას თავის ქვეყნის ყველა მოქალაქე წამებისა და არაადამიანური მოპყრობისაგან, შეასრულონ ნაკისრი ვალდებულებები და აღკვეთონ ყველა ქმედება, რომელიც მიმართული იქნება წამების განხორციელებისაკენ, მიუხედავად სახელმწიფოში არსებული მდგომარეობისა, გარემოებებისა და ვითარებისა.

საერთაშორისო აქტებს შორის წამების აკრძალვასთან დაკავშირებით, უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაერთხელ აღნიშნა, რომ „მე-3 მუხლი წარმოადგენს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას“. ამ მუხლის თანახმად, „არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას ან არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს“. კონვენციის აღნიშნული მუხლის დეფინიცია არც ისე ვრცელი და ერთი შეხედვით ამომწურავია, განსხვავებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსგან, რომელიც თითოეულ გადაწყვეტილებაში ნათლად გამოკვეთს, პრაქტიკიდან გამომდინარე, თეორიულ, მე-3 მუხლის დეფინიციასთან დაკავშირებულ განმარტებებს, წარმოაჩენს მის არსსა და მნიშვნელობას. სასამართლოს მიერ

4 <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57/jpg5.htm> (20.02.2024)

5 ალპტეკინი ს და სხვები., ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი, სტამბოლის ოქმი, წამების და სხვა სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობის ან სასჯელის ქმედითი გამოძიებისა და დოკუმენტირების სახელმძღვანელო, პროფესიული მომზადების პუბლიკაციათა სერია N8, თბ., 2010, გვ.6.

6 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading or Punishment. 26 June 1987. Art. 1.

7 ბატონიშვილი დ., სამართლის ინსტიტუტი, თანამედროვე სამართლის მიმოხილვა, თბ., 2013, გვ. 63.

ჩამოყალიბებული სიღრმისეული განმარტებები პრაქტიკიდან წამოჭრილ რიგ საკითხებზე წარმოადგენს და ქმნის პრეცედენტთა დიდ ბაზას, რომელიც მე-3 მუხლის სწორად კვალიფიკაციისთვის და მისი დეფინიციისთვის აუცილებელია. ევროპული სასამართლო კი დამატებით მოითხოვს, რომ წამების დასჯა განხორციელდეს შესაბამისი მუხლების საფუძველზე და არა არაადეკვატური, მოჩვენებითი და ფიქციური მართლმსაჯულების ფარგლებში.⁸

2. წამების კონსტიტუციური არსი და მნიშვნელობა

წამების აკრძალვასთან დაკავშირებით საერთაშორისო სამართლებრივი საკანონმდებლო ბაზა პირდაპირ პროპორციულად კავშირშია საქართველოს კონონმდებლობით ჩამოყალიბებულ წამების დეფინიციასთან. წამების აკრძალვის ასახვა კონსტიტუციურ დონეზე, წარმოადგენს მნიშვნელოვან ელემენტს იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ამგვარ აკრძალულ ქმედებას არ ჰქონდეს ადგილი ნე-ვრი სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებში.⁹ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ჩამოყალიბებული წამების მუხლის დეფინიციის საფუძველია წამების კონსტიტუციური განმარტება, რომლის ფარგლებშიც უნდა განიმარტოს იგი და უნდა შეესაბამებოდეს მას, როგორც იერარქიულად უზენაესს ნორმატიულ აქტს.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლში აღნიშნულია, რომ „ადამიანის ღირსება ხელშეუვალია და მას იცავს სახელმწიფო. დაუშვებელია ადამიანის წამება, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა, არაადამიანური ან დამამცირებელი სასჯელის გამოყენება“.¹⁰ წარმოდგენილი კონსტიტუციური ნორმა იმპერატიული ხასიათისაა, რომელიც ღირსებას

აბსოლუტურ უფლებად აქცევს. აღნიშნულ მუხლში დაცულია ადამიანის ღირსების ხელშეუვალობის პრინციპი, რომელიც უფლებებისა და თავისუფლებების წყაროა. აბსოლუტურია უფლება იმისა, რომ არ იყო ძალადობის, წამების, სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა თუ დასჯის მსხვერპლი, რაც საერთაშორისო კანონმდებლობითა და კონსტიტუციით არის განმტკიცებული.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველ ნაწილში საუბარია მხოლოდ ღირსების ხელშეუვალობაზე, მაგრამ მე-2 ნაწილი აკონკრეტებს ღირსების ცნებას და გამოყოფს ერთი, აბსოლუტური უფლებით დაცული სამართლებრივი სიკეთის სხვადასხვა დანაშაულის ფორმებს. კონსტიტუციის მე-9 მუხლითა და ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალული ქმედებები ორ ნაწილად შეიძლება დავყოთ: „წამება“ და „არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა ან სასჯელი“. ამ ორი ქმედების განმასხვავებელ ნიშნებს ეხება ადამიანის უფლებების შესახებ სხვადასხვა კონვენცია თუ პაქტი, ასევე, არსებობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს არაერთი გადაწყვეტილება, რომელთა ძირითად განმასხვავებელ ნიშანად „ხარისხობრიობა“ გვევლინება. თავისთავად აღსანიშნავია, რომ ყოველგვარი წამება იმავდროულად არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობაა, მაგრამ ეს უკანასკნელი ყოველთვის არ აღწევს წამების ხარისხს. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მხედველობაში მიიღება სატანჯველის ხარისხი, რაც ადამიანმა განიცადა.¹¹ იმისათვის, რომ ადამიანისადმი მოპყრობა საქართველოს კონსტიტუციისა და, შესაბამისად, ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად შეფასდეს, აუცილებელია არსებობდეს „მოპყრობის სიმძიმის მინიმალური ხარისხი“.¹² მხედველობაში მიიღება მოპყრობის შინაარსი, ბუნება, ფორმა, ხანგრძლივობა, ფიზიკური და სულიერი ზიანი, ზოგიერთ შემთხვევაში კი – ასევე მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.¹³

8 GPT_ის მოხსენება ალბანეთში 2005 წლის 23 მაისიდან 3 ივნისამდე განხორციელებულ ვიზიტთან დაკავშირებით, GPT/inf (2006)24, პარ 54.

9 აისლინგ რეიდი., წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, თარგმანი., ჭელიძე ლ, ბოხაშვილი ბ, მამუკელაშვილი თ., ევროპის საბჭო 2005, გვ.52.

10 საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 9.

11 საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი. თავი მეორე. საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი”, გამომცემლობა შპს „პეტიტი“, თბ., 2013. გვ.116.

12 Kudla v Poland (GC), 2000 IX 35 EHR 198, para 91.

13 Eland v UK A 25 (1978); 2 EHR 25 para 162 PC; Kalashnikov

საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის დეფინიციას და მნიშვნელობას როდესაც ვეხებით, აუცილებელია აღვნიშნოთ სახელმწიფოს ვალდებულებები მოცემულ მუხლთან მიმართებით. რადგან, წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და სასჯელის აკრძალვა უშუალოდ შეეხება სახელმწიფოს. ეს აკრძალვა მის ნეგატიურ ვალდებულებად გვევლინება. მაგრამ სახელმწიფოს, ასევე, ეკისრება პოზიტიური ვალდებულებაც იმისა, რომ თავის იურისდიქციაში მყოფი ადამიანები დაიცვას კერძო პირთა მხრიდან ასეთი მოპყრობისაგან.¹⁴

3. წამების აკრძალვის აბსოლუტური ხასიათი

ადამიანის უფლებებს შორის გამოყოფენ აბსოლუტურ უფლებებს – ანუ უფლებებს, რომლის შეზღუდვა სახელმწიფოს არცერთ ვითარებაში არ შეუძლია. აბსოლუტური უფლება ადამიანის ღირსებასთან არის კავშირში.¹⁵

ადამიანის ზოგიერთი უფლება შეიძლება შეიზღუდოს კონკრეტული გარემოებების არსებობის შემთხვევაში (მაგალითად: საჯარო წესრიგის დაცვის მიზნით), თუ შეზღუდვა განსაზღვრულია კანონით, ემსახურება საჯარო ინტერესს, საჭიროა სხვა პირთა ან ზოგადად, საზოგადოების უფლებათა დასაცავად და პროპორციულია.¹⁶ ხსენებული გარემოებები კონკრეტულად და ამომწურავადაა განსაზღვრული ადამიანის უფლებების შესახებ არსებულ მრავალ პაქტსა თუ კონვენციაში. თუმცა, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განმარტა გადანყვეტილებაში საქმეზე ტაირერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ¹⁷, „კონვენციის მე-3 მუხლით და-

დგენილი აკრძალვა არის აბსოლუტური: გამოწვევის შესაძლებლობა გათვალისწინებული არ არის და კონვენციიდან გადახვევა არც კონვენციის მე-15 მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით არის დაშვებული“.¹⁸

ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანყვეტილება: სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ (დიდი პალატა), სადაც კიდევ ერთხელ მკაფიო განმარტება გააკეთა და დააკონკრეტა ყველაზე რთული სიტუაციები თუ ქვეყნის მდგომარეობა, რომელთა დროსაც კი დაუშვებელია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლიდან გადახვევა და გამონაკლისის სახით მისი შეზღუდვა. კერძოდ გადანყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ „თვით ყველაზე რთულ სიტუაციაშიც კი, როგორცაა ტერორიზმისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, კონვენცია აბსოლუტურად კრძალავს წამებას ან არაადამიანურ თუ დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს. განსხვავებით კონვენციისა და N1 და N4 დამატებითი ოქმების არსებითი დებულებებისგან, მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს რაიმე გამონაკლისს ან გადახვევის უფლებას, რაც დაშვებულია მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტით, თუნდაც საზოგადოებრივი საგანგებო მდგომარეობის დროს, რაც ემუქრება ერის სიცოცხლეს“.¹⁹

4. წამების დეფინიცია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში

წამების საერთაშორისო და საკონსტიტუციო განმარტებების, ისტორიული საფუძვლების შედეგად ჩამოყალიბდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹-ე მუხლი. იმის გათვალისწინებით, რომ წამების დანაშაული, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ოცდამესამე კარშია მოქცეული, კერძოდ, იმ დანაშაულთა კატეგორიაში, რომლებიც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ არის მიმართული, კიდევ ერთხელ გამოკვეთს მის მნიშვნელობას

v Russia, 2002 VI 36 EHRR 587; Audin v Turkey (GC), 1997-VI 25 EHRR 251.

14 Castello-Roberts v UK (1993) 19 EHRR 112 paras 26-28, A v UK (1998) 27 EHRR 611.

15 <https://geolaw.wordpress.com/2012/11/05/wamebis-akrdzalva/> (26.02.2024)

16 აისლინგ რეიდი, წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, თარგმანი., ქელიძე ლ, ბოხაშვილი ბ, მამუკელაშვილი თ., ევროპის საბჭო 2005, 52.

17 Tyrer v. the United Kingdom, 25 აპრილი 1978, სერია ა N26.

18 ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, მუხლი 15.

19 Selmouni v. France (GC), 28 ივლისი 1999, N25802/94, ECHR 1999-V.

და კონსტიტუციასთან სრულიად შესაბამისობას. წარმოაჩენს, როგორც მაღალი რისკის, საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებათა ერთობლიობას, რომელიც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, სამართლებრივი თვალსაზრისით ყველაზე მაღალი დაცულობით გამორჩეულ, აბსოლუტური უფლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს.

წამების – საქართველოს საკანონმდებლო დეფინიციის განხილვისას, მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ მიუხედავად მრავალი მსგავსებისა, მაინც არის განსხვავება საერთაშორისო კონვენციების აღნიშნული მუხლის დეფინიციისაგან. კერძოდ, საქართველოს სსკ-ის 144-ე პრიმა მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოყალიბებულია, რომ „წამება, ე.ი. პირისათვის ან მესამე პირისათვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის“.²⁰ მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის აღნიშნული მუხლი ფართო განმარტებას უკეთებს წამების დეფინიციას, გაეროს კონვენციაში დაკონკრეტებულია დანაშაულის ამსრულებელი – კერძოდ: „სახელმწიფო თანამდებობის პირი, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირი“²¹, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე პრიმა მუხლის პირველი ნაწილი დანაშაულის სუბიექტს ზოგადად ეხება და კონკრეტულ დათქმას არ აკეთებს. რამაც, შესაძლოა, სამართლებრივ ქრილში კვალიფიკაციის პრობლემა შექმნას. პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როდესაც კერძო პირის მიერ არის განხორციელებული ისეთი ქმედებები, რომელიც წამების დეფინიციისთვის არის დამახასიათებელი და მის საქართველოს სსკ-ის 144-ე პრიმა მუხლით დაკვალიფიცირებას იწვევს, მაგრამ საერთაშორისო კონვენციისეული გაგებით მსგავსი შემთხვევა ვერ იქნება წამებად მიჩნეული,²² რაც

საერთაშორისო დონეზე გარკვეულ სირთულეებს წარმოშობს.

წამების დეფინიციის სიღრმისეულად შესწავლისთვის აუცილებელია დანაშაულის ნიშნების და მისი მახასიათებლების განსაზღვრა. ქმედების შემადგენლობა, ობიექტური და სუბიექტური მხარე, სამართლებრივი სიკეთის დაცულობის ხარისხი თუ მნიშვნელობა, ერთობლიობაში ქმნის დანაშაულებრივი ქმედების დეფინიციას.

ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარე ადამიანის ნების გარეგანი აქტია, რომელიც სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტზე ზემოქმედების პროცესისა და შედეგის იურიდიულ ნიშნებში გამოიხატება.²³ დანაშაულის ობიექტი არის სამართლებრივი სიკეთე, რომელსაც დანაშაულის შედეგად მიაღწა ან შეიძლება მიაღწეს ზიანი.²⁴

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე პრიმა მუხლის სამართლებრივი სიკეთეა ადამიანის ღირსება, რომლის აბსოლუტური ხასიათი ზემოთ დაწვრილებით იქნა განხილული. ასევე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია ადამიანის ჯანმრთელობა როგორც ფიზიკური, ისე ფსიქიკური თვალსაზრისით, ასევე, ადამიანის ნორმალური (განონასწორებული) ფსიქიკური მდგომარეობა. დანაშაულის დამატებითი ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის პირად, ოჯახურ თუ სხვაგვარი საიდუმლოების დაცვასთან. წამების დამატებითი ობიექტია ადამიანთა თანასწორუფლებიანობა, რასის, ეროვნების თუ სხვა ნიშნის მიხედვით.²⁵

წამება ძალადობის ერთ-ერთი ფორმაა, რომელიც შეიძლება აერთიანებდეს ძალადობის სხვადასხვა სახეობებს. ამ მოქმედებათა შედეგი კი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ასევე, ფსიქიკური თუ მორალური ტანჯვის

20 საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
21 გაეროს კონვენცია, წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ.
22 კვაჭაძე მ, მამალაძე ე, დათეშიძე ნ., წამების აკრძალ-

ვა: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლებით გათვალისწინებული სტანდარტების ასახვა ეროვნულ სასამართლო პრაქტიკაში, თბ.2019, გვ.45.
23 ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი, თბ.2011, გვ.250.
24 ტყეშელიაძე გ, და სხვები (ავტორთა კოლექტივი)., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ.2007, გვ.110.
25 ლეკვიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი წიგნი პირველი, თბ.2016, გვ.288.

მიყენება, ან ყველა კომპონენტი ერთობლიობაში. წამების მიზანი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში კონკრეტულად არის მითითებული და მოიცავს ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღებას, პირის დაშინებას ან იძულებას ანდა პირის დასჯას მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის, რასაც წამების ვიწრო გაგებასთან მივყავართ, რომელიც გულისხმობს ფიზიკურ ძალადობას და ტანჯვის მიყენებას დაკითხვის პროცესში.

საქართველოს კანონმდებლობის შედეგად შეგვიძლია გამოვყოთ წამების ძირითადი მახასიათებლები, რომელიც მის სისხლის სამართლებრივ დეფინიციაშია აღწერილი. წამების დანაშაულისთვის აუცილებელია არსებობდეს განზრახვა, ამ დანაშაულის წინასწარი განზრახვის გარეშე ჩადენა შეუძლებელია, მაგრამ სისასტიკის ხერხები შეიძლება იყოს სპონტანური. ასევე, წამებას უმეტესად ახასიათებს დროის გარკვეულ პერიოდში სისტემატურობა, მაგრამ დროს აღნიშნული დანაშაულისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ აქვს. წამების მთავარი მახასიათებელი არის ფაქტი – ადამიანის ტანჯვა, რომელიც ყველა ადამიანისთვის სხვადასხვაგვარი შედეგით შესაძლოა დასრულდეს, მათ შორის ლეტალურითაც, მაგრამ შეუძლებელია ადამიანს წამების შემდგომ არ დარჩეს ფიზიკური ტანჯვის შედეგად მიყენებული ტრავმები, ფსიქოლოგიურმა ტანჯვამ არ გამოიწვიოს ფიზიკური და ბიოლოგიური ცვლილებები, ხოლო ადამიანში საკუთარი ღირსების შელახვისა და არასრულფასოვნების კომპლექსის განცდამ²⁶ არ გამოიწვიოს სულიერი ტრავმები. (ხოლო ადამიანში საკუთარი ღირსების შელახვისა და არასრულფასოვნების კომპლექსის განცდამ არ გამოიწვიოს სულიერი ტრავმები.) იმის გათვალისწინებით, რომ ყველა ადამიანი ინდივიდუალურად აღიქვამს ტკივილს, ტანჯვას და ეს ცალკე შეფასების საგანია, დანაშაულის ხერხის და ქმედების მიზნის, სისასტიკის ხარისხის დადგენის, კუმულაციურად შესწავლის შედეგად წამების სწორი კვალიფიკაცია პრობლემას არ წარმოადგენს. განსაკუთრებით იმ

პირობებში, როდესაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე პრიმა მუხლის დეფინიციაში, ქმედების შემადგენლობის ობიექტური ნიშნები ფართოდ არის ჩამოყალიბებული. აღსანიშნავია, რომ წამების დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობითაც, როგორც ერთი კონკრეტული პირის, ისე ამ პირის ახლო ნათესავის მიმართ. ქმედება, ნორმის თანახმად, გამოიხატება მსხვერპლისთვის ისეთი პირობების შექმნით ან მოპყრობით, რომელიც თავისი ინტენსივობით იწვევს ფიზიკურ, ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას.²⁷

წამების დისპოზიციის და მნიშვნელობის შესწავლისთვის, აუცილებელია არა მხოლოდ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით ხელმძღვანელობა, ასევე, რიგ საკითხებში პრობლემის მოსაგვარებლად საყურადღებოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გაზიარება, რომლის გადამწყვეტილებათა მრავალფეროვანი ბაზა შესაძლებლობას იძლევა, უკეთ აღქმადი გახდეს დანაშაულის თითოეული ნიშანი, მარტივად გაიმიჯნოს წამების დანაშაული და არაადამიანური მოპყრობა ერთმანეთისგან, მაქსიმალურად შემცირდეს პრაქტიკიდან გამომდინარე წარმოშობილი სადავო საკითხები და სხვა.

დასკვნა

წამების დეფინიციის და მნიშვნელობის სრულფასოვნად შესწავლისთვის და გააზრებისთვის, აუცილებელია კუმულაციურად, ერთობლიობაში, როგორც საქართველოს სისხლის სამართლის და საერთაშორისო კანონმდებლობის, ასევე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ანალიზი.

ვინაიდან ღირსება ადამიანის ფუნდამენტური ღირებულებაა, რომელიც აბსოლუტურად დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს, მისი დაცვაც გარანტირებულია საქართველოს უზენაესი კანონით – კონსტიტუციით.

კონსტიტუციით ამ უფლების დაცულობის

26 გამყრელიძე ო. და სხვები, (ავტორთა კოლექტივი), სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2008, გვ.199-200.

27 ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაულის ადამიანის წინააღმდეგ, თბ.2016, გვ.213.

სტანდარტი მაღალია, რამაც ასახვა ჰპოვა საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, რის შედეგადაც ჩამოყალიბდა სისხლის სამართლის კოდექსის რამდენიმე მუხლი, სხვადასხვა დანაშაულის ნიშნებით, მაგრამ საერთო სამართლებრივი სიკეთით, კერძოდ, ადამიანის ღირსებით. საქართველოს სსკ-ის 144-ე პრიმა მუხლის პირველი ნაწილი ეხება წამების დანაშაულს, რომლის დეფინიციის განმარტება, მისი შემადგენელი ყოველი ელემენტის სიღრმისეულად შესწავლა აუცილებელია იმისთვის, რომ აღნიშნული დანაშაული გაიმიჯნოს მსგავსი დანაშაულებისგან, როგორც არის, მაგალითად, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა და სხვა. მოცემულ შემთხვევაში საქართველოს კანონმდებლობასთან ერთად აუცილებელია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო პრაქტიკა, რომელშიც დადგენილია სტანდარტი, თუ როგორ უნდა იხელმძღვანელოს სასამართლომ და როგორ უნდა შეფასდეს ესა თუ ის შემთხვევა, წამების თუ არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის მიჯნაზე.

წამების დანაშაულის საერთაშორისო მნიშვნელობის გათვალისწინებით, საკმაოდ აქტუალურია მისი დეფინიციის კონვენციური არსი და მნიშვნელობა. საინტერესოა მათი მსგავსება და განსხვავება. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე პრიმა მუხლის დეფინიციის და საერთაშორისო კონვენციებში ჩამოყალიბებული წამების დანაშაულის შესწავლის და შედარების შედეგად ნათელი გახდა, რომ დეფინიციებს შორის მსგავსების მიუხედავად აშკარაა მათ შორის არსებული განსხვავება, კერძოდ, საქართველოს კანონმდებლობაში ჩამოყალიბებული

წამების მუხლი უფრო ზოგადია, დანაშაულის ამსრულებელი არ არის დაკონკრეტებული, განსხვავებით გაეროსა და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენციისგან. აღნიშნულმა განსხვავებამ შესაძლოა სირთულეები წარმოშვას საერთაშორისო დონეზე სამართლებრივი საკითხის გადაწყვეტისას, რადგან საქართველოს კანონმდებლობით წამებად მიჩნეული დანაშაული, საერთაშორისო პრაქტიკით წამებად ვერ დაკვალიფიცირდება.

წამების დანაშაულის საშიშროებიდან, მისი ფართოდ გავრცელებული ხასიათიდან და მასშტაბურობიდან გამომდინარე აუცილებელია, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში წარმოდგენილი მუხლის დეფინიციის სრულყოფილება, მისი არსის და მნიშვნელობის შესწავლა, რათა ნათლად წარმოჩინდეს საკანონმდებლო ხარვეზები და პრობლემური საკითხები. საჭიროებიდან გამომდინარე, განხორციელდეს ცვლილები დეფინიციასთან მიმართებით და უფრო მკაფიო, საზოგადოებისთვის მარტივად აღქმადი განმარტება გაუკეთდეს აღნიშნულ დანაშაულს, რასაც საინფორმაციო და პრევენციული ხასიათი ექნება.

აუცილებელია საერთაშორისო და საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგდეს წამების ცნების დეფინიცია, ჩამოყალიბდეს ერთიანი მიდგომა და სტანდარტები აღნიშნული მუხლის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით, როგორც შიდა კანონმდებლობით, ასევე საერთაშორისო დონეზე, რათა შემცირდეს პრობლემური საკითხების ოდენობა. ამალღდეს საზოგადოებრივი ცნობიერება, რასაც პრევენციული ხასიათი ექნება წამების დანაშაულისთვის.

ბიბლიოგრაფია:

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი
3. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია
4. გაეროს კონვენცია, წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ

სასამართლო გადაწყვეტილებები:

1. ECtHR, Kudla v Poland (GC), 2000 IX 35 EHRR 198 (In English)
2. ECtHR, Eland v UK A 25 (1978); EHRR 25 para 162 PC (In English)
3. ECtHR, Kalashnikov v Russia, 2002 VI 36 EHRR 587 (In English)
4. ECtHR, Audin v Turkey (GC), 1997-VI 25 EHRR 25 (In English)
5. ECtHR, Castello-Roberts v UK (1993) 19 EHRR 112 paras 26-28 (In English)
6. ECtHR, A v UK (1998) 27 EHRR 611 (In English)
7. ECtHR, Tyrer v. the United Kingdom, 25 აპრილი 1978, სერია ა N26. (In Georgian)
8. ECtHR, Selmouni v. France (GC), 28 ივლისი 1999, N25802/94, ECHR 1999 –V . (In Georgian)

სამეცნიერო ლიტერატურა და სხვა დამხმარე მასალები:

1. აისლინგ რეიდი., ადამიანის უფლებათა სფეროში ძირითადი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების კრებული, პირველი ნაწილი, სახალხო დამცველის ბიბლიოთეკა, თბ.,2001 (In Georgian)
2. ალპტეკინი ს და სხვები., ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი, სტამბოლის ოქმი, წამების და სხვა სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობის ან სასჯელის ქმედითი გამოძიებისა და დოკუმენტირების სახელმძღვანელო, პროფესიული მომზადების პუბლიკაციათა სერია N8, თბ.,2010 (In Georgian)
3. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading or Punishment. 26 June 1987 (In English)
4. ბატონიშვილი დ., სამართლის ინსტიტუტი, თანამედროვე სამართლის მიმოხილვა, თბ.,2013, (In Georgian)
5. GPT_ის მოხსენება ალბანეთში 2005 წლის 23 მაისიდან 3 ივნისამდე განხორციელებულ ვიზიტთან დაკავშირებით, GPT/inf (2006)24 (In Georgian)
6. აისლინგ რეიდი., წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, თარგმანი., ქელიძე ლ, ბოხაშვილი ბ, მამუკელაშვილი თ., ევროპის საბჭო 2005 (In Georgian)
7. საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი. თავი მეორე. საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი”, გამომცემლობა შპს „პეტიტი“, თბ., 2013 (In Georgian)
8. კვაჭაძე მ, მამალაძე ე, დათეშიძე ნ., წამების აკრძალვა: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლებით გათვალისწინებული სტანდარტების ასახვა ეროვნულ სასამართლო პრაქტიკაში, თბ.2019 (In Georgian)
9. ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (In Georgian)
10. ტყეშელიაძე გ და სხვები (ავტორთა კოლექტივი)., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ.2007 (In Georgian)
11. ლეკვეიშვილი მ, თოდუა ნ, მამულაშვილი გ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი წიგნი პირველი, თბ.2016 (In Georgian)
12. გამყრელიძე ო და სხვები., (ავტორთა კოლექტივი), სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ.,2008 (In Georgian)
13. ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაულის ადამიანის წინააღმდეგ, თბ.2016 (In Georgian)
14. <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57/jpg5.htm> (20.02.2024)
15. <https://geolaw.wordpress.com/2012/11/05/wamebis-akrdzalva/> (26.02.2024)